

כַּעֵץ שְׁתוּל

פרקי הדרכה ללימוד עיון

ישיבת ההסדר ירוחם

בהיות ששלמות הפעולה תלוי בהקדמות ידיעות אופני הפעולה ככל הצורך, ועל ידי כך יעשה הפועל פעולתו בלי חסרון וכשלון, ובהעדר זה יעדר כשרון המעשה ההוא, הנה כי כן יארע לתלמידים אשר לא ידעו דרך הקודש מכללי התלמוד וילאו למצוא דרך הנכון ולבוא עד תכליתו.

וז"ל מהר"י קנפנטון: "ולעולם בכל ספרי מפרש או מחבר אשר תעיינ בו הוי משתדל לדעת תחילה דרכי המפרש ההוא שמוליך בדבריו ואחר כך הוי מעיין בו" עכ"ל.

על כן אמרנו כי טוב להציג בפתח הש"ס כללי התלמוד בקיצור נמרץ לזכות הרבים וכל העוסקים בה לשמה אין קץ לפעולתם בעלמא הדין בפירי פירות והקרן קיימת לעולם שכולו טוב.

(מבוא התלמוד לר' שמואל הנגיד)

מערכת: נחשון לוי, יהונתן כהנא ואורי צביאלי

תוכן עניינים

6.....	עיון כדרך חיים מו"ר הרב אליהו בלומנצויג
15.....	עיון - ללמוד להקשיב רה"י הרב חיים וולפסון
27.....	מהות העיון הרב עודד מיטלמן
37.....	ליקוטי עצות הרב אחיה בן-פזי
42.....	סדר בַּסדר הרב שמואל גלייזר
45.....	איך לומדים תורה? הרב אליקים שריר
53.....	חיבורים וחילוקים הרב מאיר כהנא
59.....	על עיון, אמון ובעירה פנימית הרב עידו הבר
68.....	הדרכות ללימוד עיון הרב שמואל אריאל
79.....	בקיאות, עיון ומחשבת ההלכה רה"י הרב אוריאל עיטם

פתח דבר

השגרה הנפלאה בישיבה ממלאת אותנו בעצם קיומה, מעצם נוכחותנו במקום הזה, עם אווירת הקדושה ואהבת ה' והתורה. יחד עם זה קיימים בישיבה רצון עז לצמיחה והתקדמות, שקידה תובענית ודרישה עצמית חזקה.

אבל למרות החשיבות הגדולה והמאמץ הגדול שאנחנו משקיעים בישיבה, לא תמיד אנחנו מוצאים את הזמן לעזור, ולשאול מה בעצם אנחנו עושים פה, ומתוך זה להבין את המשמעות העמוקה של הדברים, להבין את הערך הלימודי של כל דבר ודבר בסדר הלימוד בישיבה, ולשפר את הביצועים שלנו ביחס למטרה הגדולה שלשמה אנחנו כאן.

מתוך רצון לעורר שיח והתבוננות עמוקה ביחיד ובחבורה, ומתוך הבנה שאחד הדברים המשמעותיים שאנחנו לומדים מהרבנים שלנו בישיבה הוא דרכי הלימוד, ביקשנו מרבתינו לתת לנו "אמירות פרקטיות" על הלימוד ודרכי הלימוד, ומתוך הבנה שעמוד התווך של הישיבה הוא העיון, דייקנו את בקשתנו להתייחסות ל**פרקטיקה בלימוד עיון**.

הבקשה מהרבנים לכתוב נובעת כמובן גם מכך שהם מובילי לימוד העיון בישיבה, והבנת העקרונות המנחים אותם בשיטתם עשויה לעזור לנו להתנהל נכון בלימודנו המונחה על ידם. שמחנו על ההזדמנות לקבל עצות שונות בלימוד ובהתנהלות שלו, שלא תמיד נמצאת עבורן הבמה המתאימה. כן שמחנו לקבל קצת שמו"סים נסתרים, שגם אותם לא תמיד יוצא לנו לשמוע בשגרה.

הבקשה שלנו העלתה קול מהרבנים שיש בבקשת פרקטיקות ועצות מעשיות סכנה של פגיעה במהות, שיטוח ורידוד של העומק, של החיים והרגשות העדינים שיש בלימוד תורה ובלמוד עיון בפרט. ושתי תשובות לנו על כך: ראשית, תורה היא, וללמוד אנו צריכים! ושנית, שאין מטרת קובץ זה לשטח את שיטתם הגדולה והמלאה לעצות קטנות, להוציא את

העצמות מהאדם החי, מטרתנו היא לקבל מתוך תורתם עצות, ליקוטי אורות, שיתנו לנו עמידה בקרקע של עולם המעשה הלימודי. ואם נוכל מתוך כך לקבל רשמים של התפיסה המהותית של לימוד התורה ולימוד העיון מה טוב, אך אלו יהיו עתה **כעץ שתול**, נטועים בקרקע וקרובים למעשה.

ואף שידוע לנו כי הדרך הנכונה ללמוד שיטה של רב היא לשבת וללמוד אצלו זמן ממושך, אין קובץ זה נועד להחליף את דרכנו בקודש כי אם לתת לה סיוע, להעניק לנו מבט-נקודתי שיכול לשפוך אור גם על ההתקדמות המתונה, על השגרה הבריאה.

אנו מתפללים שהעיסוק בכך מתוך הקשבה לתלמידי חכמים ומתוך שיח החבורה יועיל לנו להמשיך בלימוד התורה ובהתקדמות שלנו מתוך הבנה יותר שלימה, מתוך חיבור עמוק ובצורה יותר מדוייקת, ומודים לרבנים ששיתפו, כתבו והתראינו!

שנזכה לחזור ולקבל את התורה באמת בחג מתן תורתנו, ובכל יום ויום יהיו בעינינו כחדשים, המערכת.

הבהרה: הדברים שכתבו הרבנים לא מייצגים את שיטתם המלאה. הדברים נכתבו תוך כדי עבודת השגרה העמוסה, ומכוונים לתת עצות פרקטיות ואמירות מהותיות שונות שיכולות להועיל לנו, ולא להקיף את הנושא או את השיטה.

חלק מן התוכן בקובץ נכתב על ידי הרבנים עצמם, וחלק מן התוכן הוא ראיונות שערכנו עם הרבנים והוא גם מעוצב באופן הזה.

עיון כדרך חיים מו"ר הרב אליהו בלומנצויג

כפתיחה רצינו לשאול האם בחלום הקמת הישיבה לימוד העיון היה נוכח? במה זה התבטא?

היה לי ברור שלעיון יש מקום מאוד מרכזי, ושארצה שתהיה לו נוכחות משמעותית. במובן הכי פשוט אני חושב שלימוד גמרא הוא לא סתם ידיעה בעלמא, אלא דבר רציני ומשמעותי שצריך להיכנס אליו בעומק, בצורה הכי רצינית ומשמעותית.

במובן עמוק יותר, אני חושב שנושא העיון הוא לא רק בלימוד גמרא אלא צורת הסתכלות על החיים. יש אדם שיש לו היכרות בקיאותית, ויש אדם שהוא "חופר" במובן החיובי, רוצה להגיע לרבדי התשתית העמוקים שעומדים בבסיס ומאחורי המציאות. זה נכון בלימוד גמרא, אמונה ותנ"ך, ובתופעות בחיים בכלל. בדומה לעבודה של פסיכולוג, שלא מכיר רק נתונים חיצוניים של המטופל – תווי פנים, התנהגויות, אלא מנסה ליצור הכרה עמוקה, לקלוט את העולם הפנימי שלו. אם הוא מתנהג באופן מסוים, מה עומד מאחורי זה? למה הוא רגיש, מה הוא אוהב, מה העולם הפנימי שלו שבא לידי ביטוי. זו היכרות אחרת לגמרי. מה עומד בתשתית של כל ההופעה החיצונית. לימוד עיון הוא איזשהו רצון ומאמץ לא להסתפק בהכרת הנתונים החיצוניים (שגם הם חשובים מצד עצמם בכל תחום), אלא להבין מה עומד מאחוריהם.

זהו הפער בין לימוד בקיאות ללימוד עיון. בלימוד בקיאות יש ידע של נתונים, שבלימוד תורה הוא חשוב והכרחי ביותר, לדעת את כל הנתונים:

---

* הדברים שלפנינו משולבים מריאיון לקראת צאת החוברת ומשיחה של הרב בסוגיות השעה בשנת תשע"ט.

גמרא, הלכה, פסיקה. בביטויים "סיני ועוקר הרים" סיני הוא ביטוי מדהים, והוא מה שעושים בבקיאות. בלימוד עיון אני יודע את הנתונים ואני רוצה לקלף את ההופעה החיצונית של מה שעומד לפניי. לברר מה עומד מאחורי המושג, מה העיקרון המגולם בתוכו. בעיניי מהותי להתבונן כך על החיים – מפגש עם חבר יכול להיות מאוד חיצוני, אבל גם יכול להיות עמוק ואמיתי, לדעת את עולמו. האדם צריך ללמוד גם את עצמו בעיון. גם את הנתונים אתה יכול להבין בצורה מסוימת, לא כדי לשנות אותם אלא כדי לרדת לעמקם. גם איש מדע יכול לדעת נתונים אבל תשגע אותו החוקיות מאחורי התופעות. הכוחות הפועלים הם נסתרים, ואתה קולט אותם אם אתה לא מסתפק בידיעת העובדות. זה מבט אחר על העולם, על הטבע, על אנשים, תופעות חברתיות, פוליטיקה – כל דבר בחיים. לכן עיון הוא לא רק שיטת לימוד גמרא אלא אופן הסתכלות על החיים. רצון ללכת עם משקפי רנטגן, ולהשתכלל יותר ויותר לראות פנימה יותר, לתשתית.

בגלל שעיון עוסק בדבר שהוא מעבר לנתונים, הוא לא חד משמעי הרבה פעמים, זו השערה. הוודאיות היא בנתונים, מה בדיוק אמרה המשנה או הרמב"ם. אבל כשמנסים לחשוב איזו עמדה עקרונית עומדת מאחורה, אתה לא יודע אלא מניח, גם אם בסבירות גבוהה מאוד. הבנת ה"מעבר" עוסקת בנסתר של הנגלה, הנסתר של החיים. זה עולם שבו עקרונית הוודאות פחות מצויה, ולכן צריך גם להיות יותר זהיר שלא להמציא ספקולציות חסרות בסיס, שהסבירות תהיה גבוהה, וגם להיות מוכן לכך שזו אפשרות ושעשויות להיות אפשרויות נוספות. מכאן צץ עולם החקירות, אתה רוצה להבין מה עומד מאחורי איזה מושג, ומתרוצצות אפשרויות שונות שלעיתים ההכרה ביניהן אפשרית ולעיתים נשאר מתח מהותי שמותיר אי וודאות, אי בהירות.

בחתירה העיונית הזו יש גם סכנה: עלולים לפספס בה את ההתרשמות הפשוטה, ה"בעליבתית", שלפעמים יש בה את הישרות הכי אינטואיטיבית, לא מתחכמת ולא מתפספסת ולעיתים היא כנה ונכונה. החוקר, המעיין,